

6-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ. АРБИТРАЖ ЖӘНЕ МЕДИАЦИЯ. 2-БӨЛІМ

«Сот шығыстарының қауіпсіздігі»

Жоспар:

1. Сот шығыстарының қауіпсіздігін қамтамасыз етудің жалпы режимі
2. Сот шығыстары қауіпсіздігін қамтамасыз етудің ережелерге сүйенген негіздері
 - 2.1. Басқа да тиісті мән-жайлар туралы соттағы арыз
 - 2.2. Өзге де заңи факторлар
3. Англия мен еуропалық аймақтардан тыс (яғни, ЕО немесе Лугано Конвенциясының әрекет ету кеңістігінен тыс) тұрып жатқан талап қоюшы
Қолданылған және ұсынылатын әдебиеттер

1. СОТ ШЫҒЫСТАРЫНЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ ЖАЛПЫ РЕЖИМІ

Жауапкерлер талап қоюшылар алдында олардың шығындарын қамтамасыз ету туралы өтініш жасай алады.

Мұндай қаулының мақсаты, егер талапкер сайып келгенде жауапкердің шығындарын төлеуді реттеу шарты ретінде өзіне жауапкершілік алатын немесе келісетін болса, талапкер жауапкердің шығындарын төлемей қалу қаупінен жауапкерді қорғау болып табылады.

Шығыстарды іс жүзінде қамтамасыз ету үш проблеманың бірін шешуге бағытталған:

- өтініш берушіде жеткілікті қаражаттың болмауы;
- шығыстар үшін жауапкершілікті болдырмауға ұмтылуда айқын көрсетілген сот талқылауында оның жалтаруы;
- өтініш берушіге іс жүргізу қудалауы қиындауы мүмкін, өйткені, ол тұратын шетелдік юрисдикция шығыстар туралы ағылшын қаулысын орындау үшін сенімді немесе қарапайым жүйені қамтамасыз етпейді.

Қамтамасыз ету — сотқа төлем, банк кепілдігі, мүлік кепілі немесе басқа міндеттеме нысанын қабылдай алады.

Akenhead J Michael Phillips Architects V. Riklin (2010) ісінде талапкердің заңды шығындарын сақтандыру полисі шығыстарды қамтамасыз ету ретінде пайдаланылмайтынын қаулы етті, өйткені бұл полис жойылуы мүмкін және төлемді алушы қарсылас емес, сақтандырылған талапкер болып табылады.

Шығыстарды жабу үшін қамтамасыз етуді ұсыну туралы бұйрықты орындамаған талапкер талап-арыз қамтамасыз етуді бергенге дейін тоқтатыла тұрғанын немесе тіпті талап-арыздың күші жойылғанын анықтайды.

Шығыстарды қамтамасыз етуге жалпы құқық жоқ; шығыстарды қамтамасыз етуді ұсыну туралы өкімді беру дискрециялық сипатта болады, ол автоматты түрде ешқашан берілмейді. Азаматтық іс жүргізу 25.13(1) ережелері: сот шығындарды қамтамасыз ету туралы қаулы шығара алады... Егер (а) ол істің барлық мән-жайларын ескере отырып, мұндай қаулы шығаруға тиіс екендігіне қанағаттанған болса.

Англияда немесе ЕО - ға мүше мемлекеттердің бірінде немесе Луганск конвенциясына қатысушы мемлекеттердің бірінде тұратын ауқатсыз талапкер мұндай қорғауды оның шығындарды төлеуге қабілетсіздігі негізінде ғана қамтамасыз етуге мәжбүрлеуге болмайды. Өйткені, мұндай талапкерге қарсы кепілдіктер енгізу оның сот төрелігіне қол жеткізуіне кедергі келтіреді. Осыған байланысты Moore-Bick LJ in Huscroft v. P & O Ferries Ltd. (2010) атап өтті:

«Оған сәйкес юрисдикция шегінде немесе Еуропалық Одаққа мүше басқа мемлекеттердің бірінде тұратын жеке талапкерден, егер оның іс-әрекеті сын үшін ашық болса да, ол ауқатсыз болғандықтан ғана шығыстарды қамтамасыз етуді талап етуге болмайды. Алайда, жауапкер мұндай жағдайда шығындарды өтеу туралы сот шешімін орындау қабілетсіздігінен қорғану құқығына ие болуы тиіс деп айтуға болады, принципті шешім қарама-қарсы бағытта қабылданды.»

Осыған қарағанда, корпоративтік қаражаты жоқ талапкер мұндай қолайлы режимді пайдаланбайды. Мұндай талапкер persona ficta тұлғасы, заң конструкциясы болып табылады және юрисдикцияда тұратын жеке тұлғалар пайдаланатын сотқа қол жеткізу құқығы мен юрисдикцияда тіркелген немесе осында өз қызметін жүзеге асыратын компаниялар пайдаланатын білікті қол жеткізу құқығы арасындағы шектер

дұрыс жүргізіледі. Бұл жағдайда кері презумпция қолданылады: компаниялар, егер олар кедей болса, қауіпсіздікті қамтамасыз етуі тиіс.

Сот шығындарын қамтамасыз ету азаматтық сот ісін жүргізу ережесінің 24-бөлігіне сәйкес жеңілдетілген сот ісін жүргізу тәртібімен талап қоюды немесе қарсыластың қарсылығын қабылдамау туралы өтінішхатта сәтсіз болды ма, жоқ па, тараптың пайдасына берілді. Шығындарды қамтамасыз етуге арналған әдеттегі өтінімдерге қолданылатын критерийлерге сәйкес келмейтін сот өлшемдері *Kitchin J in Allen v. Bloomsbury Publishing plc* (2011) ісінде атап өтілді.

Егер талап және қарсы талап бір мәселелерді көтерсе және олардың біреуі басқаларын көтермесе, тараптардың кез келгенінің пайдасына шығыстарды қамтамасыз етуді талап етпеуі мүмкін.

2. СОТ ШЫҒЫСТАРЫ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ ЕРЕЖЕЛЕРГЕ СҮЙЕНГЕН НЕГІЗДЕРІ

Азаматтық іс жүргізу кодексінің 25.13(2) бабында қауіпсіздікті қамтамасыз етуге арналған шығыстарды жабу үшін алты негіз көрсетілген.

Жауапкер осы негіздердің кез келгенін анықтап, содан кейін соттың шығыстарды қамтамасыз ету оның қалауы бойынша берілуге тиіс екендігіне сендіруі тиіс:

- өтініш беруші Англия мен Уэльстің юрисдикциясынан тыс тұрады, бірақ Еуропалық Одаққа мүше мемлекетте немесе Луганск Конвенциясының Уағдаласушы Мемлекетте тұрмайды;
- талапкер компания немесе басқа ұйым болып табылады (оның Ұлыбританияда немесе одан тыс жерлерде тіркелгеніне қарамастан) және егер оған мұны істеу бұйырса, ол жауапкердің шығындарын төлей алмайды деп пайымдауға негіз болады;
- талапкер сот талқылауының салдарларын болдырмау үшін талап қойылған сәттен бастап өзінің мекен-жайын өзгерткен;
- талапкер шағым бланкісінде өзінің мекен-жайын көрсетпеген немесе осы нысанда дұрыс емес мекен-жайын көрсеткен;
- талапкер, азаматтық сот ісін жүргізу қағидаларының 19-бөлігіне сәйкес, талапкердің өкілі ретінде емес, номиналды талапкер ретінде әрекет етеді және егер оған бұл ұйғарылса, ол жауапкердің шығыстарын төлей алмайды деп пайымдауға негіз болады;
- талапкер өзінің активтеріне қатысты қадамдар жасады, олар одан шығындарды өндіріп алу туралы өкімді орындауды қиындататын еді.

2.1. Басқа да тиісті мән-жайлар туралы соттағы арыз

Akenhead J Michael Phillips Architects V. Riklin (2010) ісінде атап өтілгендей, өзекті болып қалатын азаматтық сот ісін жүргізуге дейінгі прецеденттік құқық сот шығындары үшін қамтамасыз етуді тағайындау туралы шешім қабылдау кезінде сот ескеруі тиіс мынадай (сарқылмайтын) факторларды анықтайды: (i) іс-әрекет алдау болып табылады немесе адал орындалады; (ii) талапкердің осы істе табысқа жетуіне жеткілікті жақсы мүмкіндігі бар; (iii) істі баяндауда немесе қандай да бір басқа жерде жауапкер ақша тиесілі немесе талап өзгеше негізді болып табылатынын мойындайды; (iv) сотқа Елеулі төлем немесе дауды реттеу туралы ұсыныс енгізілді; (v) [шығындарды өтеуді қамтамасыз ету туралы] өтінішті жауапкер адал және негізделген талап қоюды басу үшін пайдаланады; (vi) талап қоюда қаражаттың болмауы жауапкердің төлемеген қаражатына байланысты немесе ауырлатқан; (vii) қауіпсіздікті қамтамасыз етуге арналған шығындарды өтеуге өтінім кешікпей берілді».

Сондай-ақ, *Michael Phillips Architects V. Riklin* (2010)¹¹ *Akenhead J* тұншығу проблемасы, атап айтқанда, шығындарды қамтамасыз ету қаражатсыздықтың қарапайым негізінде берілуі мүмкін өтініш беруші компанияларға қатысты туындады (Англияда немесе ЕО-да тұратын өтініш беруші жеке тұлғалардан айырмашылығы). Алайда, «тұншығу» элементі өтініш беруші бұл жағдайда көрсетілмеген, өйткені i) өтініш беруші кедей емес және ii) жауапкер (осы дәрежеде) талапкердің қаржылық қиындықтарына ықпал еткен деп айтуға болмайды, өйткені, егер оның қарсы талабы негізді болса, ол есепке алуға құқылы еді.⁷

2.2. Өзге де заңи факторлар

Al-Koronky v. Time-Life Entertainment Group Ltd. (2006 ж) ісінде лорд судья *Sedley* апелляциялық сот шешімін ұсына отырып, шығындарды қамтамасыз ету туралы шешім қабылдау бойынша, соттың

дискрециялық өкілеттіктеріне қатысты әртүрлі «принциптерді» және басқа да факторларды біріктірді. Оның сұрақтарының кейбірі осы тараудың басқа бөлімдерінде талқылауды күтеді, бірақ ыңғайлы болу үшін оның сөзінің толық мәтіні (мұнда(i)-(iv) ретінде нөмірленген) осында келтіріледі:

i) «аралық шешім шығарылған сәтте сот талқылауында табысқа жету ықтимал болып табылатын шетелде тұратын Талапкер жауапкердің шығындарын өтеу кепілдігін беруге міндетті емес».

ii) ол: «қауіпсіздікті қамтамасыз ету туралы Қаулы Шетелде тұру фактісіне ғана заңды негізде негізделі алмайды, бұл көптеген жағдайларда ұлттық шығу тегі белгісі бойынша кемсітушілікке тең, бірақ оны орындаумен белгіленген қиындықтардың болуын талап етеді»деп қосты.

iii) ол сондай-ақ: біздің шешімдегі үшінші принцип сот талапкердің өзіне мүмкіндік бермейтіндігі белгілі сомада қамтамасыз ету туралы қаулы шығаруға тиіс емес екенін атап өтті....»Осы сәтті дамыта отырып, ол былай деді:» Толстой ісінде (1995) Адам құқықтары жөніндегі Еуропалық сот қаулы етті... мемлекеттің өз соттарына қол жеткізуді реттеуге құқығы бар болса да, ол мұны «адамға осылайша немесе осындай дәрежеде қалдырылған қол жеткізуді шектеу немесе шектеу» деген жолмен жасамауы тиіс, бұл адам құқығының мәні бойынша «шектеу» болып табылады. Сот сондай-ақ «пайдаланылатын құралдар мен көзделетін мақсат арасындағы тепе-теңдіктің ақылға қонымды арақатынасын»талап етті. [Біріккен Корольдіктің Конвенцияның сақталуы үшін жауапкершілігі], атап айтқанда, оған сәйкес сот өзіне белгілі болғандай, қол жетімсіз болып табылатын мөлшерде қамтамасыз етуді белгілемей мүмкін қағидатпен қамтамасыз етіледі....» Мұнда «балансқа» қол жеткізуге тиіс: «талапкердің қамтамасыз ету ретінде қажетті соманы жинай алмауы және оның сот төрелігінің ортақ мүддесінде Елеулі тәуекелге ұшырауы және оны жасай алмайтынын біле отырып, қажетті соманы жинай алмауы арасында айқын айырмашылық бар». Соңғысы оның талаптарын сызып тастауға тең және кез келген басқа сызып тастау сияқты рәсімдер мен ақтауды талап етеді. Біріншісі-конвенциялық парадигма аясындағы тепе-теңдік...

iv) Ол іс үшін пайдамен қаламақы және сот шығындарын сақтандыру туралы шартты келісімдер туралы мәселеге түсініктеме берді: «талапкердің (немесе жауапкердің) оның адвокатымен шартты қаламақы туралы келісім жасасуы істің пайдасына шешілуіне немесе шығыстарды қамтамасыз ету туралы қаулының қабылдануына қарсы өзі әсер етпейді...». Алайда [орынды анықтау керек болады] талапкерді жауапкердің шығындарын төлеу қажеттілігінен сақтандырады. Оқиғадан кейін қанағаттанарлық сақтандыруы бар талапкер жауапкердің сақтандыру өтемі жауапкерге жеткілікті қорғауды қамтамасыз ететіндей негізде жауапкердің шығыстарын жабуды қамтамасыз ету жөніндегі шараларды қабылдау туралы бұйрыққа қарсы тұра алады». Алайда, Akenhead компаниясының Michael Phillips Architects v. Riklin (2010) ісі бойынша шешімі осы соңғы өтінішке қайшы келеді:

...талапкердің сот шығындарын жабуға арналған сақтандыру полисі шығындарды қамтамасыз ету ретінде пайдаланыла алмайды, өйткені, бұл полис жойылуы мүмкін және төлемді алушы қарсылас емес, сақтандырылған талапкер болып табылады.

3. АНГЛИЯ МЕН ЕУРОПАЛЫҚ АЙМАҚТАРДАН ТЫС (ЯҒНИ, ЕО НЕМЕСЕ ЛУГАНО КОНВЕНЦИЯСЫНЫҢ ӘРЕКЕТ ЕТУ КЕҢІСТІГІНЕН ТЫС) ТҰРЫП ЖАТҚАН ТАЛАП ҚОЮШЫ

Шетелдік тұру үшін негіздеме мынадай белгілер бойынша тікелей немесе жанама кемсітуге тыйым салатын адам құқықтары туралы Еуропалық конвенцияның 14-бабына (қазіргі уақытта 1-қосымша, 1998 жылғы Адам құқықтары туралы заң) әлеуетті қайшы келеді: «жынысы, нәсілі, тері түсі, тілі, діні, саяси немесе өзге де нанымдары, ұлттық немесе әлеуметтік шығу тегі, Ұлттық азшылықпен байланысы, мүлдіктік жағдайы, тууы немесе өзге де мәртебесі сияқты кез келген негіз.»Көпшілігі-Ұлыбритания тұрғындары, ең алдымен, Ұлыбритания азаматтары емес. Осылайша, шетелдік тұрғылықты жері Адам құқықтары туралы Еуропалық конвенцияның 14-бабын бұзуы мүмкін (азаматтық белгісі бойынша жанама кемсітушілік).

Осы себепті Nasser v. United Bank of Kuwait (2002) ісі бойынша апелляциялық сот Ағылшын соттарына Брюссель немесе Лугано мемлекетінде тұрмайтын кез келген адам шығыстарды жабуды қамтамасыз етуі тиіс деген қандай да бір қатаң презумпциядан бастауы дұрыс болмас еді деп қаулы етті. «Мұның орнына осы дискрециялық құқықты жүзеге асыру нақты шетелдік өтініш берушінің немесе «тиісті елдің контекстінде орындауға кедергі не ауыртпалыққа қатысты объективті ақталған негіздерге» ағылшын сот шешімін орындауға шығыстар келтіруге немесе кідіртуге негізделуі тиіс...»

Нассердің ісінде (2002 жыл) талапкер АҚШ-та тұрды. АҚШ соттары шығыстар бойынша қамтамасыз етуді беру туралы ағылшын сотының шешімін мойындайды және орындайды. Алайда, егер шығыстар

Кітап: Азаматтық іс жүргізу. Арбитраж және медиация. 2-бөлім

Дәріс: «Сот шығыстарының қауіпсіздігі»

Дәріс авторы: Сағынғали Айдарбаев

туралы қаулы Еуропалық Одақтың немесе Луганоның юрисдикциясына кіретін мемлекетте орындалғанға қарағанда, бұл қиын және қымбат болар еді. Осылайша, апелляциялық сот американдық талапкерден шығындарды өтеуді талап ету үшін осы фактілердің «объективті» негіздемесін тапты.

Қолданылған және ұсынылатын әдебиеттер

1. Кудрявцева Е.В. Гражданское судопроизводство Англии. - М.: Издательский дом «Городец», 2008.
2. Эндрюс Н. Система гражданского процесса Англии: судебное разбирательство, медиация и арбитраж / Пер. с англ.; Под ред. Р.М. Ходыкина. М.: Инфотропик Медиа, 2012. – 544 с.
3. Andrews N. Andrews on Civil Processes. Vol. I. Intersentia, 2013.